

LVOV BEGINNINGS OF WINTER SPORTS (1900-1914)

Stanisław ZABORNIAK¹, Paweł KRÓL¹, Artur PŁONKA

1. Faculty of Physical Education, University of Rzeszow

Key words:

- Lvov,
- history,
- skiing,
- ski jumps

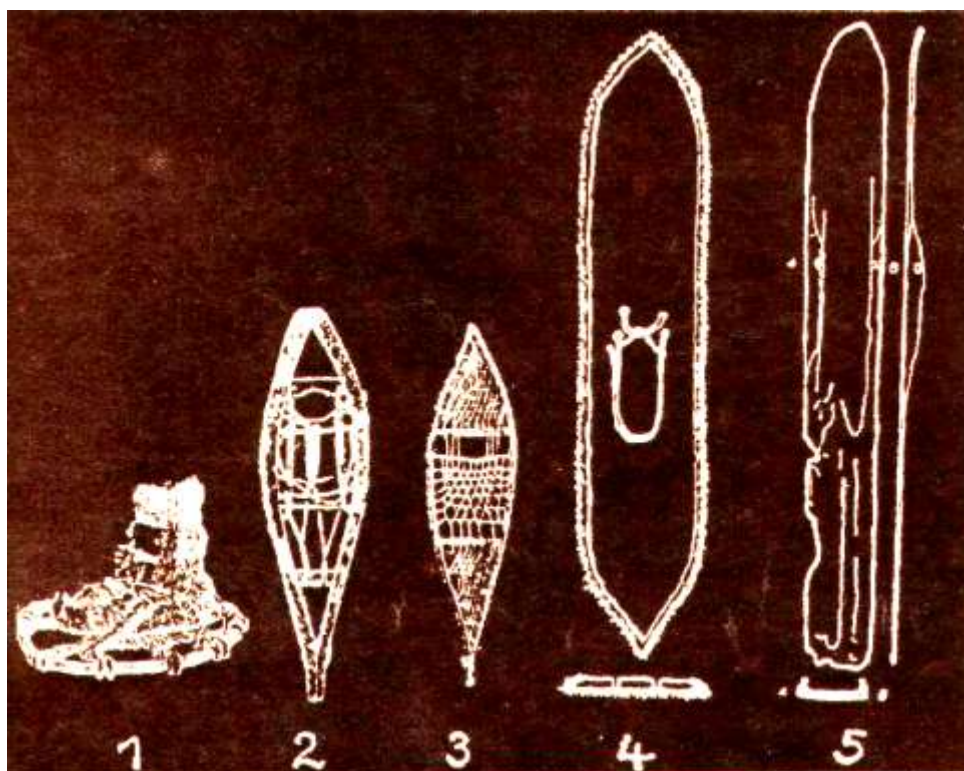
Abstract:

This study, came into existence with the thought about the approximation, unknown until now wider members, history of winter sports in Lvov in 1900-1914 years. Beginnings of an interests in winter sports by residents of Lvov one should search before 1900, when Inhabitants of Lvov set oneself into the skating, the skiing, as well as the ice hockey. Representatives of the Carpathian Company of Skiers, established on 27 January 1907, also rendered a service for becoming known of the Polish skiing. the first professional ski jump was built in 1910 thanks to efforts of KTN activists recalled already earlier, as well as the section of ski ILKS clubs "Black" and LKS "Pursuit". Amongst top competitors, of winners in ski jumps were: Józef Jawor, Leszek Pawłowski, Bernard Rappaport and Leopold Worosz. Not without meaning was a place of undergoing skiing practice. Better conditions ruled in surroundings of Worochta and Sławek. Organised skiing lessons were a next determinant, many times at the participation of foreign instructors. These factors, had an undoubted impact on development of the discussed issue.

Archaeology shows that the first signs of using skis for the migration on the snow acted in Central Asia, Russia, Finland and in other Scandinavian countries. The walks people of Asia facilitated for themselves with primitive skis. Museums of these countries are exhibiting different models of skis. Their construction was connected with local conditions and needs, and therefore depending on surroundings skis were short and wide or long and narrow. Skis were best, irreplaceable means of transport on the snow amongst distant human seats, facilitated the hunt of the game, kept the man company in war marches. Even ski gods existed in the Scandinavian mythology: URRL - the god and the father of all skiers, and the SKADE goddess - Nordic Diana hunting on skis.

In Poland the development of the skiing was held starting from the 16th century through Scandinavian and Russian influences (Swedish armies running wars in Poland used skis). In both cases they penetrated ski patterns through the neighborhood to Polish areas¹.

¹ In the Middle Ages skis were used Rus (Ukraine). Gwagnina book published in Cracow in 1582 recalls it in Russki countries [...] they are running very quickly all over the top of the snow, and these skis are wooden ...; "Diary of thirty years of the Ski Chapter of the Polish Ski society". 1937, p. 7; M. sleigh ride: Architecture of Tatra hostels, Warsaw 2003, p. 21; S. Zaborniak, M. Przydział: Outline of the operations of the Tatra Society in Galicja in 1873-1914 years, [in:] S. Zaborniak (ed.): Studies and sketches from the history of the tourism on Podkarpacie, scientific-teaching Works of State higher Professional School in Krosno, Krosno 2006, Notebook 23, 7-22 p.; more widely authors are writing studies about beginnings of the skiing beneath the editorial office L. Rak Fri.: winter sports in the tradition of the Polish physical culture, Częstochowa 2011.

Phot. 1. 1. shoe - ski, 2. and 3. Snow shoes (rockets), 4. Arctic ski coated with leather, 5. Noon type of the Finnish ski Rihimäki, coming from before 3 900 years.

Phot. 2. The skiing and the archery in middle ages.

In 1876, from the initiative of Elias Janotay and Leopold Świerz, was started founding of Polish meteorological stations in the mountains. The need of the service of the station in the winter was connected with a need of the migration on the deep snow which facilitated skis. In 1884-85 years quantity of stations founded by the Tatra Society (farther: TT) crossed twenty. The meteorological research had direct, practical significance for the tourism. In 1890 attempts to organize information for tourists about weather conditions in the mountains were being made - managed partly to fulfil the idea in 1911, by sending announcements - of meteorological bulletins. Also effecting thermometries, pressures and humidities of air, clouds and directions of winds were begun, min. a föhn was being examined².

In Lvov beginnings of winter sports took place before 1900, when residents of Lvov in the winter went in for the skating, the skiing and the ice hockey.

Phot. 3. Lvov 1901, skating rink on the Sobek square

Winter view of Lvov - a skating rink established on one of the most well-known Lvov ponds - on the pond of the "Sobek", put along the street Wulecka³. For founding the skating rink in Lvov were used terrain conditions of the district of Lvov Wulka. One from first designers were architects in Lvov of skating rinks on the pond of the "Sobka": Henryk Sandig, Kail Solomon, Marek Weitz, Stefan Miczyński, Ferdynand Kassler, Dominik Wuchowicz, Daniel Kalmus, Marek Lakser, Mieczysław Stadler, Jakób Menker. The skating rink apart from the sheet of ice had a wide back in the form of the cloakroom, washing facilities, as well as the podium roofed over for spectators and the orchestra. The Lvov skating rink at the street Wulecka was a meeting place of many generations of Lvov young people.

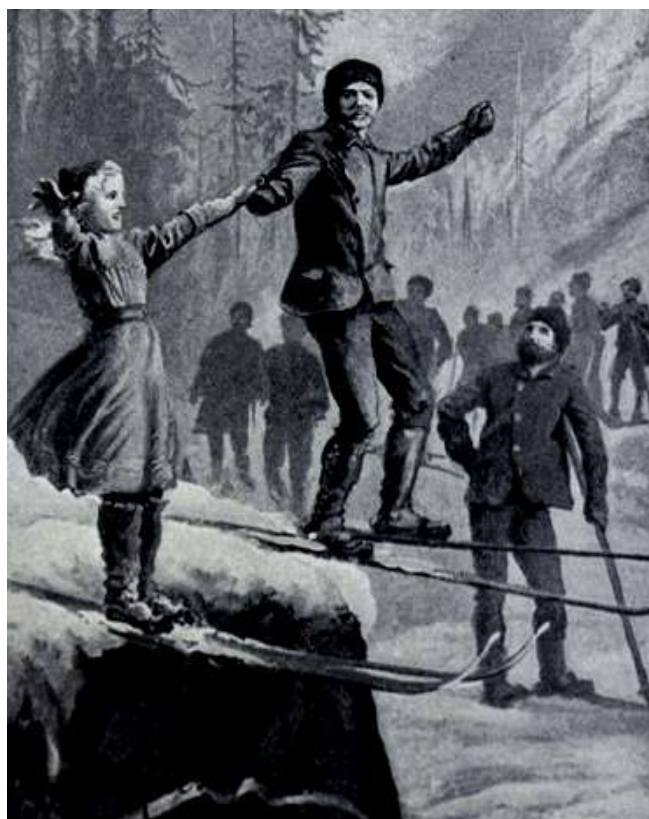
In Poland the development of the skiing was held shyly starting from the 16th century through Scandinavian influences (Swedish armies running wars in Poland used skis) and Russian. In both cases ski models spread to Polish areas through the neighbourhood with states, in

---

² W. Krygowski: the PTT Role in examinations of Polish mountains and his meaning in creating culture, [in:] M. Bronikowska (ed.): Conference of the Mountain in the Polish culture, Cracow 1975, 14-18 p.

³ By the end of 20 years the pond was drained and filled in up to the structure of the street Wulecka. The street name comes from the local name of the district as well as the surname of the Italian family of Castelli builders from the Swiss Lugano city, owners of these out-of-town areas from the end of the XVI cent. at present streets exist in this place Kastelówka and B. Romanyk'koho, however in the place of the pond - court Lwówelektrotrans.

which residents had a longer access to snowy areas. In Lvov beginnings of winter sports took place before 1900, when residents of Lvov in the winter went in for the skating, the skiing and the ice hockey.

Phot. 4. Learning of ski jumps.

Phot. 5. Beginnings of jumps on Polish land, on the field snow ski jump.

Universally Stanisław Barabasz which already in 1888 used skis regarded as the father of the Polish skiing, but - how Roman Kordys claimed - Lvov was a cradle of the "skiing". At the beginning of the 20th century in Lvov was created a Ski Wheel, in which by Roman Kordys were acting also Zygmunt Klemensiewicz, Maksymilian Dudryk, Kazimierz Panek, Tadeusz Smoluchowski. In times, when Norwegians achieved over 40 metres in Polish land divided already on their ski jumps with disassemblies, beginnings of "ski-flyings" were more than modest. The first skiers of I Lvov sports club "Black" Lvov were Józef Bizoń and Leopold Scherautz which already about 1904 organised ski trips around surroundings of Lvov during which shyly returned jumps appeared on passing irregularities. Participants in these escapades with time became jocks. In the pioneering period of the development of the skiing on Polish land Prof. Zygmunt Klemensiewicz was the most distinguished promoter of the skiing and the mountaineering⁴.

Lvov young people apart from pioneering action on the field of sport, regarding ski jumps as one of more beautiful disciplines from winter sports transferred them to own Lvov land using press information from Holmenkollen describing ski jumping technique. In 1904 at first they joined the Company of games involving physical movement, and then on 27 January 1907 from the initiative of K. Panek, R. Kordys and of other skiers was formed the first Polish ski club Carpathian Company of Skiers (KTN), at first in Cracow and Przemyśl but next in many cities. Among KTN founders were: Maksymilian Dudryk, Zygmunt Klemensiewicz, Roman Kordys, Jerzy Maślanka, Kazimierz Panek, L. Pęgowski and Zenobiusz Pęgowski, Karol Przetocki, Eugeniusz Romer, Tadeusz Smoluchowski, Witold Wolański and Tadeusz Wilusz. Soon to recalled persons joined: M. Jakóbczyński, Kazimierz Lubieniecki and Marian Michniewicz. K. Panek took up the post of the first KTN president, the position of the secretary was entrusted for R. Kordys⁵. In this way Lvov citizens created the history of the Polish skiing.

Phot. 6. Eng. Maksymilian Dudryk, one of KTN founders, "Polish Skiing", 1925 vol.I p. 34.

---

⁴ R. Wacek: Lvov - cradle of the Polish skiing, "the Hygiene of the body and sport", 1926 No. 16, 30-33 p.; Prof. Zygmunt Klemensiewicz. outstanding physicist, academic teacher of technical universities in Lvov, London and in Gliwice. In the interwar period he acted among others as the PZN vice-chairman.

⁵ K. Klemensiewicz: 30 years of the KTN work, [in:] "Tourist in Poland", Cracow - Warsaw 1937, 3-4 p., p. 4.

Admittedly in Lvov in the park of Kiliński in 1907 ILKS "Black" activists already conducted the first ski jump events, but beginnings of organised ski jumps on Polish land are connected with conducted on 19 January 1908 in Sławsk on the primitive ILKS "Black" ski jump with the first assessed ski jump event with the participation of Lvov skiers⁶. An inhabitant of Lvov won a competition- Leszek Pawłowski - one from ILKS "Black" athletes - cyclist, athlete, skier, footballer, before second in the competition with Leopold Worosz. In jumps dominated ILKS "Black" skiers, in runs unrivalled were LKS "Pursuit" competitors. These are exactly skiers representing Leos, rather than Zakopane, or also other centres of today's ski jumps among others of the Wisła, Szczyrk or other towns were organisers of the first ski jump event⁷. Victory of Leszek Pawłowski, ILKS "Black" Lvov representative in a recalled ski jump event in Sławsk in 1908 permits the Lvov ski environment giving precedence in the development of the ski jumping in Poland⁸. A fact of organising in 1908 a ski jump event is meriting attention by the artificial lighting for the championship of Lvov on the ski jump in the Kiliński park in Lvov.

The first genuine ski jump was made with effort of KTN and the section of ski Lvov ILKS "Black" and LKS "Pursuit" clubs in 1910⁹.

Phot. 7. Leaflet with the program of the course in the Norwegian ride and jumps organised in Sławsk by the Carpathian Society of Skiers in December 1912.

Ski jumps before 1914 took part Leszek Pawłowski, among others he won in Sławsk in 1908 before Bernard Rappaport, both represented ILKS "Black" Lvov. And again in Sławsk 1914 L. Pawłowski in this competition won the also field slalom and in total classifi-

⁶ History of 61 metres, "Stadjon", 1928 No. 5, p. 9; "Polish Skiing", vol. 1, p. 57 we are reading: an interesting moment for the history of the skiing there is a two-time device, once in 1907, also by members of a sports club "Black", of competition in jumps in the park of Kiliński, for the second time in 1908 in Sławsk; Wojciech Szatkowski Ta-joj, it is I champion from Lvov, Tatra Museum, http://www.skijumping.pl/pokaz.php?show=pokaz_mistrz&id=124#gora

⁷ A. Fredro-Boniecki: putting together results of the more important competition in period up to 1914, [in:] "Polish Skiing", vol. I, p. 58; none of sports disciplines planted in Poland to the large scale, isn't demonstrating such an original line as developmental as the skiing, "Sports Inspection", 1923 No. 4, p. 3.

⁸ A. Fredro-Boniecki: History of the Polish skiing 1907-1914, [in:] "Polish Skiing" vol. And, Cracow 1925, 56-57 p.; A. Tajner: Legends of Polish sport, pt I, skiing, Wodzisław Śląski 1991, *passim*.

⁹ However the first big ski jump in Poland (for those times) officially was opened on 8 March 1921 in the Jaworzynki Valley. For a lot of consecutive years it enjoyed the great interest. On it trained many Polish leading ski jumpers among others Aleksandr Rozmus, Bronisław Czech and Stanisław Marusarz

cation of races. In Sławsk on 12 January 1912 another ski jump event won Józef Jawor from KTN. about next ski jumps on 4-5 of January 1914 in Sławsk again won L. Pawłowski, both on the run of juniors, in jumps of juniors and seniors¹⁰.

Phot. 8. 1913 The youngest participant in the course in Sławsk in January 1913, "illustrated Weekly", 1913 No. 4, p. 76.

Another competition in ski jumps in Sławsk on 18 January 1914 was conducted to a light of memory of Szulakiewicz - oLvov mountaineer which died in the Small Sycamore Peak in the Tatra mountains. Then L. Pawłowski won the ski jump, the winner got the longest jump of the day on - 12.5 m, for which he received the note - 1672 points, Leopold Worosz was second but third Bernard Rappaport. Briefly about those years wrote KTN competitor -L. Pawłowski -competitors jumped straightened, making frequent alternately changeable movements "windmill", it was possible to dream of the aerodynamic style...¹¹.

---

¹⁰ *History of 61 ... metres, qtd. d.*

¹¹ Zenobiusz Pręgowski: *History of the Polish skiing to 1914*, Warsaw 1994, p. 465, there: putting together the ski competition undergone in Galicja in the period from 1895 to Ithe World War. *Large Tatra Encyclopedia*, Zofia Radwańska-Paryska, Witold Henryk Paryski, Poronin 1995, p. 1098, password: ski jumps.

Phot. 9. Leszek Pawłowski ILKS "Black", Lvov winner of ski jumps in Sławsk in 1908, (PTN Generation, 1925.)

Phot. 10. 1913 participants in skiing lessons in Sławsk before leaving for classes, "illustrated Weekly", 1913 No. 4, p. 76.

In the Eastern Carpathians good conditions to the development of the skiing had surroundings of Worochta and Sławsk (the town lay on the railway line from Leoes - Stryj - Ławoczne - Budapest. In January 1913 in Sławsk was held 5-day skiing lessons with the participation of 80 persons (men and women). The teachers were Werner Weresköld from Christianii (today's Oslo) and KTN activist Roman Kordys¹².

¹² *Skis in the Carpathians, "illustrated Weekly", 1913 No. 3, p. 76.*

Phot. 11. 1913 on skiing lessons in Sławs, one can see the instructor granting remarks associated with putting on their skis, "illustrated Weekly", 1913 No. 4, p. 76.

A large impact To the development of the skiing in Lvov before the First World War had organised skiing lessons, with the participation of experienced foreign instructors in it¹³. Years ago in Parks Stryjski and Kiliński in Lvov, the first ski jumps on which "daredevils trying to fly about on skis" appeared, were being built i.e. Lvov young people. There were members of more late Lvov sports clubs among them: Jan Jarzyna, Józef Kawecki, Leszek Pawłowski, Leopold Worosz, Józwa, Wodzisław Świtalski, Józef Jawor and many other¹⁴.

---

¹³ Z. Klemensiewicz: 30 ... years, qtd. d. of 4-5 p.; the KTN Quarter of a century and Sławska, [in:] "one, two, three", 1932 No. 8, p. 13

¹⁴ A. Fredro-Boniecki: *History* quot.d .p 58.

LWOWSKIE POCZĄTKI SPORTÓW ZIMOWYCH (1900–1914)

Stanisław ZABORNIAK¹, Paweł KRÓL¹, Artur PŁONKA

1. Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski

Słowa kluczowe:

- Lwów,
- historia,
- narciarstwo,
- skoki narciarskie

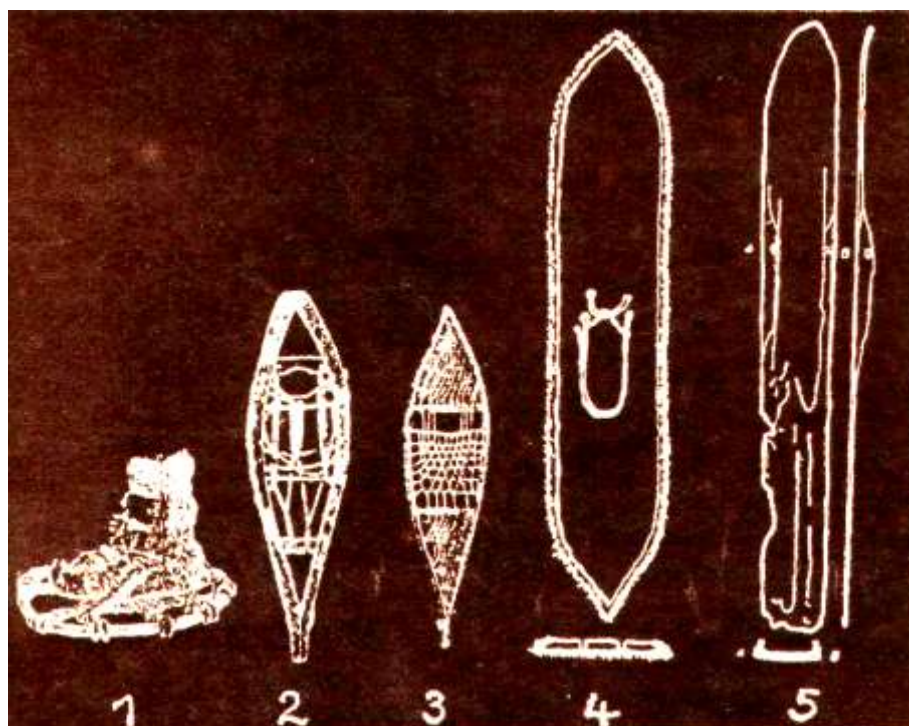
Streszczenie:

Niniejsze opracowanie, powstało z myślą o przybliżeniu, nieznanej dotąd szerszemu gremium, historii sportów zimowych we Lwowie w latach 1900–1914. Początki zainteresowań sportami zimowymi przez mieszkańców Lwowa doszukiwać należy jeszcze przed 1900 r., kiedy to Lwowianie uprawiali się w łyżwiarstwo, narciarstwo, a także hokej na lodzie. Przedstawiciele Karpackiego Towarzystwa Narciarzy, założonego w dn. 27 stycznia 1907 r., przysłużyli się również zaistnieniu polskiego narciarstwa. Pierwsza, profesjonalna skocznia narciarska powstała w 1910 r. dzięki staraniom wspomnianych już wcześniej działaczy KTN, a także sekcji narciarskich klubów ILKS „Czarni” i LKS „Pogoń”. Wśród czołowych zawodników, zwycięzców konkursów w skokach narciarskich byli: Józef Jawor, Leszek Pawłowski, Bernard Rappaport oraz Leopold Worosz. Nie bez znaczenia miało również miejsce odbywania praktyk narciarskich. Najlepsze warunki panowały w okolicach Worochty i Sławka. Kolejnym determinantem były organizowane kursy narciarskie, niejednokrotnie przy współudziale zagranicznych instruktorów. Czynniki te, miały niewątpliwie wpływ na rozwój omawianego zagadnienia.

Archeologia wskazuje, że pierwsze ślady wykorzystywania nart do przemieszczania się po śniegu występowały w Azji Centralnej, Rosji, Finlandii i w innych krajach skandynawskich. Swoje wędrowki ludy Azji ułatwiały sobie prymitywnymi nartami. Muzea tych krajów eksponują różne modele nart. Ich budowa wiązała się z lokalnymi warunkami i potrzebami, stąd w zależności od okolicy narty były krótkie i szerokie lub długie i wąskie. Podziw wzbudza kunszt w dokładności ich wykonania, co jest wyrazem stosunku ludzi do nart, traktowanych jako przedmiot pierwszej potrzeby, bez którego trudno sobie wyobrazić życie na Północy. Narty były najlepszym, niezastąpionym środkiem komunikacyjnym po śniegu wśród oddalonych od siebie siedzib ludzkich, ułatwiały polowanie na zwierzyne, towarzyszyły człowiekowi w pochodach wojennych. W mitologii skandynawskiej istnieli nawet bogowie narciarscy: URRL – bóg i ojciec wszystkich narciarzy, oraz bogini SKADE – nordycka Diana polująca na nartach.

W Polsce rozwój narciarstwa odbywał się począwszy od XVI w. poprzez wpływy skandynawskie (wojska szwedzkie prowadzące wojny w Polsce używały nart) oraz rosyjskie. W obu przypadkach wzory narciarskie na tereny polskie przenikały poprzez sąsiedztwo¹⁵.

¹⁵ W średniowieczu narty używane były na Rusi (Ukrainie). Wspomina o tym dzieło Gwagnina wydane w Krakowie w 1582 r. ...w Ruskich krajach [...] bardzo prędko po wierzchu śniegu biegają, a narty te są drewniane...; „Pamiętnik trzydziestolecia Sekcji Narciarskiej Polskiego towarzystwa Narciarskiego”. 1937, s. 7; M. Kulig; *Architektura schronisk tatrzańskich*, Warszawa 2003, s. 21; S. Zaborniak, M. Przydział: *Zarys działalności Towarzystwa Tatrzańskiego w Galicji w latach 1873–1914*, [w:] S. Zaborniak (red.): *Studia i szkice z dzie-*

Fot. 1. 1. But-narta, 2. i 3. Buty śniegowe (rakiety), 4. Narta arktyczna pokryta skórą, 5. Południowy typ narty fińskiej Rihimäki, pochodzącej sprzed 3 900 lat.

Fot. 2. Narciarstwo i łucznictwo w wiekach średnich.

jów turystyki na Podkarpaciu, Prace naukowo-Dydaktyczne Państwowej wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie, Krosno 2006, Zeszyt 23, s. 7–22; Szerzej o początkach narciarstwa piszą autorzy opracowania pod redakcją L. Rak pt.: *Sporty zimowe w tradycji polskiej kultury fizycznej*, Częstochowa 2011.

W 1876 roku, z inicjatywy m. in. Eliasza Janoty i Leopolda Świerza, rozpoczęto zakładanie w górach polskich stacji meteorologicznych. Konieczność obsługi stacji w zimie wiązała się z koniecznością przemieszczania się, które na głębokim śniegu ułatwiały narty. W latach 1884–85 ilość stacji założonych przez Towarzystwo Tatrzańskie (dalej: TT) przekraczała dwadzieścia. Prowadzone badania meteorologiczne miały bezpośrednie, praktyczne znaczenie dla turystyki. W 1890 roku podejmowano próby zorganizowania informacji dla turystów o stanie pogody w górach – pomysł udało się częściowo zrealizować w 1911 roku, poprzez wysyłanie komunikatów – biuletynów meteorologicznych. Rozpoczęto także dokonywanie pomiarów temperatury, ciśnienia i wilgotności powietrza, zachmurzenia i kierunków wiatrów, min. badano wiatr halny¹⁶.

We Lwowie początki sportów zimowych miały miejsce przed 1900 r., kiedy mieszkańcy Lwowa w zimie uprawiali łyżwiarstwo, narciarstwo oraz hokej na lodzie.

Fot. 3. Lwów 1901 r., lodowisko na placu Sobka

Zimowy widok Lwowa – ukazuje ślizgawka urządzona na jednym z najbardziej znanych stawów lwowskich – na stawie „Sobka”, położonym wzdłuż ulicy Wuleckiej¹⁷. Dla założenia we Lwowie ślizgawki wykorzystano warunki terenowe Wulki dzielnicy Lwowa. Projektantami jednej z pierwszych we Lwowie ślizgawek na stawie „Sobka” byli architekci: Henryk Sandig, Salomon Kail, Marek Weitz, Stefan Miczyński, Ferdynand Kassler, Dominik Wuchowicz, Daniel Kalmus, Marek Lakser, Mieczysław Stadler, Jakób Menker. Ślizgawka oprócz tafli lodu dysponowała szerokim zapleczem w postaci szatni, sanitariatów, a także zadaszonej trybuny dla widzów i orkiestry. Lwowska ślizgawka przy ulicy Wuleckiej była miejscem spotkań wielu pokoleń lwowskiej młodzieży.

¹⁶ W. Krygowski: *Rola PTT w badaniach polskich gór i jego znaczenie kulturotwórcze*, [w:] M. Bronikowska (red.): *Symposium Góry w kulturze polskiej*, Kraków 1975, s. 14–18.

¹⁷ Przy końcu lat 20-tych staw został osuszony oraz zasypany pod budowę ulicy Wuleckiej. Nazwa ulicy pochodzi od lokalnej nazwy dzielnicy a także nazwiska włoskiej rodziny budowniczych Castelli ze szwajcarskiego miasta Lugano, właścicieli tych podmiejskich terenów z końca XVI st. Obecnie w tym miejscu istnieją ulice Kastelówka i B. Romanyć'koho, natomiast w miejscu stawu – boisko Lwówelektrotrans'u.

Fot. 4. Nauka skoków na narciarskich.

Fot. 5. Początki skoków na ziemiach polskich, na terenowej skoczni ze śniegu.

W Polsce rozwój narciarstwa odbywał się nieśmiało począwszy od XVI w. poprzez wpływy skandynawskie (wojska szwedzkie prowadzące wojny w Polsce używały nart) oraz rosyjskie. W obu przypadkach wzory narciarskie na tereny polskie przenikały poprzez są-

siedztwo z państwami, w których mieszkańcy mieli dłuższy dostęp do śnieżnych terenów. We Lwowie początki sportów zimowych miały miejsce przed 1900 r., kiedy mieszkańcy Lwowa w zimie uprawiali łyżwiarstwo, narciarstwo oraz hokej na lodzie.

Powszechnie za ojca polskiego narciarstwa uważa się Stanisława Barabasza, który już w 1888 r. posługiwał się nartami, ale – jak twierdził Roman Kordys – *kolebką „białego szaleństwa” był Lwów*. Na początku XX w. we Lwowie powstało Koło Narciarskie, w którym obok Romana Kordysa działalność prowadzili Zygmunt Klemensiewicz, Maksymilian Dudryk, Kazimierz Panek, Tadeusz Smoluchowski. W czasach, gdy Norwegowie osiągnęli już na swoich skoczniach ponad 40 metrów na terenie ziem polskich podzielonych rozbiorami, początki „lotów narciarskich” były więcej niż skromne. Obok kierunku turystycznego, bardzo silnego w Karpackim Towarzystwie Narciarskim, od początków jego istnienia wybijał się kierunek sportowej rywalizacji w skokach narciarskich. Pierwszymi narciarzami I Lwowskiego Klubu Sportowego „Czarni” Lwów byli Józef Bizon i Leopold Scherautz, którzy już około 1904 r. urządzali wycieczki narciarskie po okolicach Lwowa podczas których pojawiały się nieśmiało oddawane skoki na przygodnych nierównościach. Uczestnicy tych eskapad z czasem stawali się zapalonymi sportowcami. Najbardziej zasłużonym propagatorem narciarstwa i taternictwa w prekursorskim okresie rozwoju narciarstwa na ziemiach polskich był prof. Zygmunt Klemensiewicz¹⁸.

Usportowiona młodzież lwowska oprócz prekursorskich działań na polu sportu, uważając skoki narciarskie za jedną z piękniejszych dyscyplin spośród sportów zimowych przenosiła je na własny lwowski grunt korzystając z informacji prasowych z Holmenkollen opisujących technikę skoków narciarskich. W 1904 r. najpierw dołączyli oni do Towarzystwa Zabaw Ruchowych, a następnie 27 stycznia 1907 r. z inicjatywy K. Panka, R. Kordysa i innych narciarzy powstał pierwszy polski klub narciarski Karpackie Towarzystwo Narciarzy (KTN), mający początkowo swe oddziały w Krakowie i Przemyślu a następnie w wielu miastach Galicji. Wśród założycieli KTN znaleźli się m.in.: Maksymilian Dudryk, Zygmunt Klemensiewicz, Roman Kordys, Jerzy Maślanka, Kazimierz Panek, L. Pęgowski i Zenobiusz Pęgowski, Karol Przetocki, Eugeniusz Romer, Tadeusz Smoluchowski, Witold Wolański i Tadeusz Wilusz. Wkrótce do wspomnianych osób dołączyli: M. Jakóbczyński, Kazimierz Lubieniecki oraz Marian Michniewicz. Funkcję pierwszego prezesa KTN objął K. Panek, stanowisko sekretarza powierzono R. Kordysowi¹⁹. Tak to lwowiaczy tworzyli historię polskiego narciarstwa.

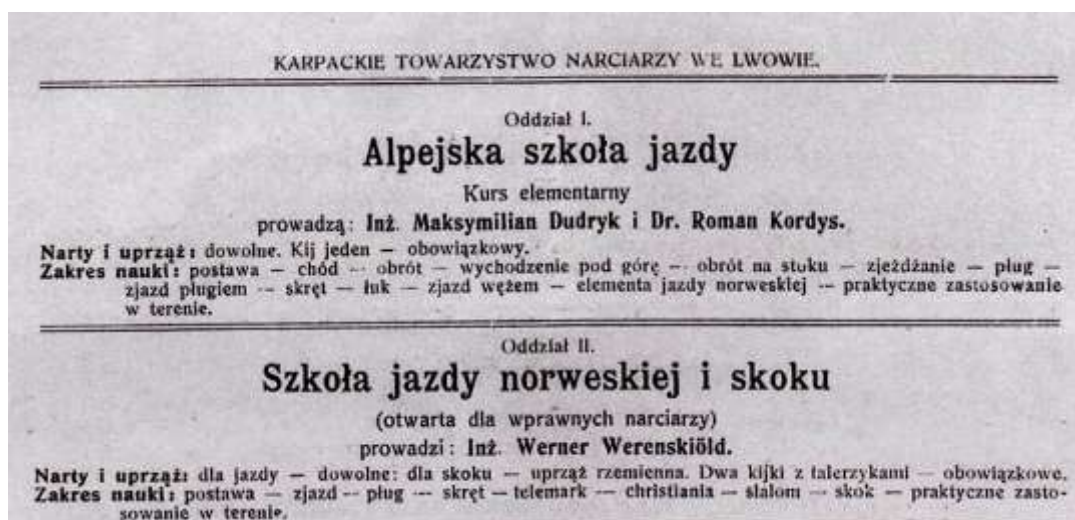
Fot. 6. inż. Maksymilian Dudryk, jeden z założycieli KTN, „Narciarstwo Polskie”, 1925 t. I, s. 34.

¹⁸ R. Wacek: *Lwów – kolebką polskiego narciarstwa*, „Higiena ciała i sport”, 1926 nr 16, s. 30–33; prof. Zygmunt Klemensiewicz. wybitny fizyk, wykładowca politechnik we Lwowie, Londynie i w Gliwicach. W okresie międzywojennym pełnił funkcję m.in. wiceprezesa PZN.

¹⁹ K. Klemensiewicz: *30 lat pracy KTN*, [w:] „Turysta w Polsce”, Kraków – Warszawa 1937, s. 3–4, s. 4.

Wprawdzie we Lwowie w parku Kilińskiego już w 1907 r. pierwsze konkursy skoków narciarskich przeprowadzali działacze ILKS „Czarni”, lecz początki zorganizowanych konkursów skoków na ziemiach polskich wiążą się z przeprowadzonym 19 stycznia 1908 r. w Sławsku na prymitywnej skoczni ILKS „Czarni” pierwszym ocenianym konkursem skoków narciarskich z udziałem narciarzy lwowskich²⁰. Konkurs wygrał lwowianin Leszek Pawłowski – jeden z najwszechstronniejszych sportowców ILKS „Czarni” – kolarz, lekkoatleta, narciarz, piłkarz, przed drugim w konkursie Leopoldem Woroszem²¹. O ile w skokach dominowali narciarze ILKS „Czarni”, to w biegach bezkonkurencyjni byli zawodnicy LKS „Pogoń”. To właśnie narciarze reprezentujący Lwów, a nie Zakopane, czy też inne ośrodki dzisiejszych skoków narciarskich m.in. Wisły, Szczyrku czy innych miejscowości byli organizatorami pierwszego odnotowanego konkursu skoków narciarskich na ziemiach polskich²². Zwycięstwo Leszka Pawłowskiego, przedstawiciela ILKS „Czarni” Lwów we wspomnianym konkursie skoków narciarskich w Sławsku w 1908 r. pozwala na przyznanie pierwszeństwa lwowskiemu środowisku narciarskiemu w rozwoju skoków narciarskich w Polsce²³. Na uwagę zasługuje fakt zorganizowania już w 1908 r. konkursu skoków narciarskich przy sztucznym oświetleniu o mistrzostwo Lwowa na skoczni w parku Kilińskiego we Lwowie.

Pierwsza z prawdziwego zdarzenia skocznia narciarska powstała staraniem KTN oraz sekcji narciarskich lwowskich klubów ILKS „Czarni” i LKS „Pogoń” w 1910 roku²⁴.

Fot. 7. Ulotka z programem kursu jazdy norweskiej i skoków organizowanego w Sławsku przez Karpackie Towarzystwo Narciarzy w grudniu 1912 r.

²⁰ *Historia 61 metrów*, „Stadion”, 1928 nr 5, s. 9; „Narciarstwo Polskie”, t.1, s. 57 czytamy: *ciekawym momentem dla historii narciarstwa współzawodniczego jest urządzenie dwukrotne, raz w r. 1907, również przez członków klubu sportowego „Czarni”, konkursu w skokach w parku Kilińskiego, po raz drugi w r. 1908 w Sławsku*; Wojciech Szatkowski *Ta joj, to ja mistrz ze Lwowa*, Muzeum Tatrzańskie, http://www.skijumping.pl/pokaz.php?show=pokaz_mistrz&id=124#gora

²¹ W. Szatkowski: *Od Marusarza do Małysza*, Zakopane 2004, s. 23.

²² A. Fredro-Boniecki: *Zestawienie wyników ważniejszych zawodów w okresie do r. 1914*, [w:] „Narciarstwo Polskie”, t. I, s. 58; *Żadna z dyscyplin sportowych uprawianych w Polsce na większą skalę, nie wykazuje tak oryginalnej linii rozwojowej jak narciarstwo*, „Przegląd Sportowy”, 1923 nr 4, s. 3.

²³ A. Fredro-Boniecki: *Historia narciarstwa polskiego 1907–1914*, [w:] „Narciarstwo Polskie” t. I, Kraków 1925, s. 56–57; A. Tajner: *Legenda polskiego sportu*, cz. I, *Białe szaleństwo*, Wodzisław Śląski 1991, *passim*.

²⁴ Natomiast pierwsza duża skocznia w Polsce (jak na owe czasy) oficjalnie została otwarta w dniu 8 marca 1921 r. w Dolinie Jaworzynki. Przez wiele kolejnych lat cieszyła się ona wielkim zainteresowaniem. Trenowało na niej wielu polskich czołowych skoczków narciarskich m.in. Aleksandr Rozmus, Bronisław Czech i Stanisław Marusarz.

W większości organizowanych skoków narciarskich przed 1914 r. był Leszek Pawłowski, m.in. zwyciężał w Sławsku w 1908 r. przed Bernardem Rappaportem, obaj reprezentowali ILKS „Czarni” Lwów. I ponownie dwukrotnie w Sławsku 1914 r. L. Pawłowski w tych zawodach zwyciężył także w slalomie terenowym i w łącznej klasyfikację *wyścigów*, jak wówczas nazywano narciarskie zmagania.

W Sławsku 12 stycznia 1912 r. w kolejnym konkursie skoków narciarskich zwyciężył Józef Jawor z KTN. O kolejnych skokach narciarskich przeprowadzonych w dniach 4–5 stycznia 1914 r. w Sławsku ponownie wygrał L. Pawłowski, zarówno w biegu juniorów, jak w skokach juniorów i seniorów²⁵.

Fot. 8. 1913 r. Najmłodsza uczestniczka kursu w Sławsku w styczniu 1913 r., „Tygodnik Ilustrowany”, 1913 nr 4, s. 76.

Kolejne zawody w skokach narciarskich w Sławsku przeprowadzono w dniu 18 stycznia 1914 r. Zawody poświęcono pamięci Szulakiewicza – lwowskiego taternika, który zginął na Małym Jaworowym Szczycie w Tatrach. Konkurs skoków wygrał wówczas L. Pawłowski, zwycięzca uzyskał najdłuższy skok dnia na – 12,5 m, za który otrzymał notę – 1672 punkty, drugi był Leopold Worosz a trzeci Bernard Rappaport. Krótko o stylu skoczków z tamtych lat pisał zwycięzca tej rywalizacji, zawodnik KTN – L. Pawłowski ...*zawodnicy skakali wypro-*

---

²⁵ *Historia 61 metrów...*, dz. cyt.

stowani, wykonując częste na przemian zmienne ruchy „wiatrakowe”, o stylu aerodynamicznym można było wówczas pomarzyć...²⁶.

Fot. 9. Leszek Pawłowski ILKS „Czarni”, Lwów zwycięzca skoków narciarskich w Sławsku w 1908 r., (Rocznik PTN, 1925.)

Fot. 10. 1913 r. uczestnicy kursu narciarskiego w Sławsku przed wyjściem na zajęcia, „Tygodnik Ilustrowany”, 1913 nr 4, s. 76.

²⁶ Zenobiusz Pręgowski: *Dzieje narciarstwa polskiego do 1914*, Warszawa 1994, s. 465, Tamże: Zestawienie zawodów narciarskich odbytych w Galicji w okresie od 1895 po I wojnę światową. *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*, Zofia Radwańska-Paryska, Witold Henryk Paryski, Poronin 1995, s. 1098, hasło: *skocznie narciarskie*.

W Karpatach Wschodnich najdogodniejsze warunki do rozwoju narciarstwa posiadały okolice Worochty i Sławska (miejscowość leżała na linii kolejowej ze Lwów – Stryj – Ławoczne - Budapeszt. W styczniu 1913 r. w Sławsku odbył się 5-cio dniowy kurs narciarski z udziałem 80 osób (mężczyzn i kobiet). Prowadzącymi zajęcia na wspomnianym kursie byli Werner Weresköld z Christianii (dzisiejsze Oslo) oraz działacz KTN Roman Kordys²⁷.

Fot. 11. 1913 r. na kursie narciarskim w Sławsku, widać jak instruktor udziela uwag związanych z przypięciem nart, „Tygodnik Ilustrowany”, 1913 nr 4, s. 76.

Znaczny wpływ na sportowe ukierunkowanie rozwoju narciarstwa we Lwowie przed pierwszą wojną światową miały organizowane kursy narciarskie, w tym z udziałem doświadczonych instruktorów zagranicznych²⁸. Przed laty w Parkach Stryjskim i Kilińskiego we Lwowie, budowano pierwsze skocznie, na których pojawili się „śmiałkowie próbujący fruwać na nartach”, czyli lwowska młodzież. Byli wśród nich m.in. członkowie późniejszych lwowskich klubów sportowych tacy jak: Jan Jarzyna, Józef Kawecki, Leszek Pawłowski, Leopold Worosz, Józwa, Wodzisław Świtalski, Józef Jawor i wielu innych²⁹.

²⁷ *Narty w Karpatach*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1913 nr 3, s. 76.

²⁸ Z. Klemensiewicz: *30 lat...*, dz. cyt. s. 4–5; *Ćwierćwiecze KTN i Sławska*, [w:] „Raz Dwa Trzy”, 1932 nr 8, s. 13.

²⁹ A. Fredro-Boniecki: *Historia...*, dz. cyt. s. 58.